Kilenczedik évfolyam. 24. szám. Budapest, 1879. junius 12.

Külön mellékletek: a „Döntvények gyüjteménye“, az „Igazságügyi rendeletek tára“ és az „Igazságügyi törvények anyaggyüjteménynyel“.

A kéziratok a szerkesztőséghez, a megrendelések és reclamátiók a kiadóhivatalhoz intézendők.

Szerkesztőség: Nagy korona-utcza 14. sz.

Kiadó-hivatal: IV. barátok-tere 3. sz.

MAGYAR THEMIS

A MAGYAR JOGÁSZGYÜLÉS NAPILAPJA.

Előfizetési árak

(helyben házhoz hordással, vagy vidékre bérmentes szétküldéssel)

a „Magyar Themis“, a „Döntvények gyüjteménye“ és az „Igazságügyi rendeletek tára“ czimü mellékletekkel együttesen: egész évre 10 forint, félévre 5 forint, negyedévre 2 forint 50 kr.

Az előfizetési pénzek bérmentesen, vidékről legczélszerübben postautalvány utján küldendők.

MEGJELEN MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN, A MAGYAR JOGÁSZGYÜLÉS TARTAMA ALATT NAPONKINT.

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László. Kiadó: az „Athenaeum“ részvénytársaság.

TARTALOM: Uzsora-rendszabályok. Dr. Nagy Ferencz budapesti egyetemi magántanártól. — Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához. (A születési anyakönyv [l'acte de naissance, Geburtsregister,] a közokirat-hamisitás szempontjából. Dr. Barna Ignácztól. — Mennyiben tekinthetők az oly részvénytársaság ügyletei, melyeknél a vállalat tárgyát nem kereskedelmi üzlet képezi, kereskedelmi ügyletnek? Dr. Nagy Dezsőtől. — Különfélék. — Legközelebbi csődbejelentési határidők. — Kivonat a »Budapesti Közlöny«-ből. (Csődök. — Csődmegszüntetések. — Pályázatok. — Igénykereseti felhivások). — **Külön melléklet:** A »Döntvények gyüjteményé«-nek egy ive.

Uzsora-rendszabályok.

II.

Kiemeltük, hogy az 1877. évi VIII. t.-cz.-nek az uzsora megszüntetésére irányzott intézkedései kizárólag magánjogi, természetesen szélesebb értelemben vett magánjogi jelleggel birnak. E körülményre való tekintetből czélszerünek látszik mindenekelőtt azon kérdéssel foglalkozni, vajon mennyiben lehetséges, ugyancsak a magánjog körén belül, oly rendszabályokat hozni, melyek az uzsorát hatályosan megszüntetni képesek, tekintve, hogy az id. törvény intézkedései kielégitőknek egyáltalában nem bizonyultak.

Az uzsora elleni magánjogi rendszabályok általában véve lényegesen kétfélék: olyanok, melyek a kamatvétel szabadságát directe korlátozzák, s olyanok, melyek csak indirecte hatnak, melyek nevezetesen bizonyos, az uzsorát ill. az uzsora-rendszabályok kijátszását előmozditó jogügyletek tekintetében állitanak fel korlátokat. Az 1877. VIII. t.-cz. intézkedései majdnem kizárólag az első kategoriába tartoznak. A törvény egyenesen a kamatvétel szabadságát érinti, a mennyiben ugyanis a felállitott maximum tullépése esetében az állami jogsegélyt megtagadja. Tovább azonban a törvény, mint érintettük, nem megy. Lényegesen negativ természetü; védelemben részesiti ugyan az adóst, de csak annyiban, a mennyiben a hitelezőtől az oltalmat tagadja meg. Positiv védelemben ellenben az adóst nem részesiti. Nem ad neki jogot a törvényben megszabott mértéken felül kikötött és megfizetett kamatok visszafizetését követelni, sőt ezen jogtól egyenesen megfosztja őt, csak azt engedvén meg neki, hogy a félévet meghaladó időre vagy a meghatározott mértéken felül bármily időtartamra előre levont kamatokat a tőkéből lerovott összeg gyanánt érvényesitse (5. §.). Ha utólag bármily magas kamatot fizetett, a meghatározott mértéken felül fizetett összeget a tőkébe beszámitania nem lehet. E szerint a hitelező csak azt kell, hogy tegye, miszerint előre félévenként 8%-t vonván le, a kamattöbletet utólag fizettesse meg magának. Az adós rendszerint sokkal roszabb helyzetben van, hogysem a fizetést megtagadhassa s kitegye magát annak, miszerint a hitelező a tőkét felmondja. Jóllehet tehát a hitelező a 8%-on felüli kamatokat keresetileg nem érvényesitheti, ő neki mégis módjában van azoknak megfizetését kierőszakolni.

Ebben fekszik az 1877. VIII. t.-cz. gyengesége, hatálytalansága, s ez épen azon pont, melytől hatályosabb magánjogi rendszabályok felállitásánál kiindulnunk kell. Ily hatályosabb intézkedés volna nevezetesen az, ha a törvényben a meghatározott mértéken felüli kamatkikötés egyenesen érvénytelennek, semmisnek mondatnék ki, s ennek következményeképen megállapittatnék, hogy az adós az általa megfizetett kamattöbbletet ugy a tőkébe beszámithassa, mint a hitelezőtől indebitum gyanánt keresetileg visszakövetelhesse. A lex imperfectissima-ból ekként lex perfecta lenne; azon egyedül következetes álláspontra helyezkednénk, melyen a legfőbb magánjogi törvény, nevezetesen a római jog is áll, s mely az 1807. évi september 3-án kelt franczia uzsora-törvény 3. czikkében következőleg nyer kifejezést: »Lorsqu' il sera prouvé, que le prêt conventionnel a été fait à un taux excedant celui qui est fixé par l'article 1-er (5% ill. kereskedelmi ügyleteknél 6%) le prêteur sera condamné, par le tribunal saisi de la contestation, à restituer cet excedant, s'il l'a reçu, ou à souffrir la réduction sur le capital de la créance....«

A direct magánjogi rendszabályok közé tartozik továbbá az anatocismus tilalma, mely szerint t. i. kamatoktól kamatot venni ill. kikötni nem szabad. Az 1868. XXXI. t.-cz. 4. §-a határozottan kimondja, miszerint lejárt kamatok után kamatot kikötni szabad s ezen intézkedés az 1877. VIII. t.-cz. által nem érintetett. Ha az uzsora-rendszabályok direct magánjogi rendszerét teljesen ki akarjuk épiteni, az anatocismus tilalmát okvetlenül szintén fel kell állitani.

Azonban bármennyire el kell ismernünk azt, hogy az 1877. VIII. t.-cz. a javasolt rendszabályok által kiegészittetvén, ez által az uzsora hatályosabban fékeztethetnék meg: nyilvánvaló, hogy ezen rendszabályok magukban véve teljesen czélravezetők szintén nem lesznek. A kamatvétel szabadságát érintő direct intézkedések magukban véve általában keveset segithetnek. Az uzsorásnak számos mód áll rendelkezésére, hogy magának ha nem is directe, de annál inkább indirecte, a megengedettnél magasabb kamatot biztositson. Itt van mindjárt az u. n. tőkeuzsora, azon eset t. i., midőn nagyobb tőke visszafizetése köttetik ki, mint a mennyi adatott. Az uzsorás nem fog magának 8%-nál nagyobb kamatot kikötni, de megteszi azt, hogy kétszer-háromszor akkora tőke visszafizetését köti ki s ez által tényleg 16, 24 stb. százalékot biztosit magának. Az 1868. XXXI. t.-cz. 3. §-a ily kikötést, feltéve, hogy irásban történt, határozottan megenged, s az 1877. VIII. t.-cz. ezen kikötést érvénytelennek ép oly kevéssé deklarálja, mint a meghatározott mértéken felüli direct kamatkikötést. Szintén csak negativ oltalomban részesiti ily kikötés ellenében az adóst, szintén csak a jogvédelmet tagadja meg ily kikötés tekintetében a hitelezőtől. Azt mondja az 1877. VIII. t.-cz. 6. §-a: »Ha a kölcsönszerződésről kiállitott okirat szövegében a felvettnél nagyobb összegnek visszafizetése köteleztetett: a biró csak az okiratban felvettnek elismert tőkeösszeget állapitja meg..... A bekeblezés vagy előjegyzés is csak a felvettnek elismert tőkére és annak e törvény szerint megengedett kamataira rendelhető el.« Ezen intézkedés már magában véve kifogás alá eshetik. A törvény csak azon esetet tartja szem előtt, midőn az okiratból kitünik, hogy a kölcsönvevő mennyit kapott. De ha az adós az okiratban elismeri azt, hogy ő annyit kapott, a mennyinek visszafizetésére ő magát kötelezte, jóllehet tényleg nem kapott annyit, vagy

ha az okirat elismerést egyáltalában nem tartalmaz, akkor az adós az exceptio non numeratae pecuniae vel a hitelező keresetével szemben nem élhet. Ennek nemcsak rátiója nincs, hanem a törvényhozó valóban naivitásának adta tanujelét, midőn abból indult ki, hogy a hitelező meg fogja engedni azt, miszerint az adós a kölcsönlevélben kitegye, hogy ő tényleg mennyit kapott.

Eltekintve azonban ettől, a törvény az adóst positiv védelemben egyáltalában nem részesiti. Ha az adós a felvettnél nagyobb összeget tényleg megfizette, miután a kikötés magában véve nem érvénytelen, ő nincs jogositva a felvett összeget meghaladó részt tartozatlan fizetés czimén visszakövetelni, époly kevéssé, mint a hogy nincs jogositva a meghatározott mértéken felül fizetett kamatokat visszakövetelni. Valamint tehát a kamatok tekintetében, ugy a felvettnél nagyobb tőkekikötésre nézve is szükséges volna az adóst positiv védelemben részesiteni, azaz a felvettnél nagyobb tőkekikötést semmisnek deklarálni s az adósnak egyenesen keresetjogot a felvett összeget meghaladó rész visszaadására condictio indebiti-t adni. Igaz ugyan, hogy a tőkére vonatkozó ezen cond. indebiti nem oly fontos s nem oly elkerülhetetlenül szükséges, mint a törvényes mértéken tul fizetett kamatok visszatéritésére vonatkozó kereset; mert midőn a hitelező a kamatokat követeli, az adós azoknak megfizetését azért nem fogja megtagadni, mivel fél, hogy a hitelező különben a tőkét mondja fel; ellenben midőn a hitelező a tőkét követeli, akkor az adósnak többé ugy sincs mitől tartania, ő tehát a felvettnél nagyobb összeg megfizetését bátran megtagadhatja, s ha perre kerül a dolog, a biró azt ugy sem itélheti meg. Az exc. non numeratae pecuniae az adósnak tehát kielégitő védelmet ad. Mindazonáltal a condictio indebiti folytán az adós mégis tetemesen fokozott oltalomban részesül, s ezen oltalomnak gyakran igen nagy jelentősége lehet, igy nevezetesen akkor, ha az adós az exc. non num. pecuniae megalapitására szükséges bizonyitékokat elég gyorsan meg nem szerezheti, vagy a tárgyalásra meg nem jelenik s ellene makacssági itélet hozatik, a mennyiben t. i. azon helyes felfogásból indulunk ki, hogy a cond. indebiti-nek itélet ellen is van helye. Az adós ugyan perujitással is élhet. de eltekintve attól, hogy a perujitási kereset azon elsőbiróságnál adandó be, melynél az alapper tárgyaltatott és elintéztetett (p. pts 47. l.), a mi gyakran igen terhes, a perujitás rövid elévülési határidőhöz van kötve, s igy gyakran czélhoz nem fog vezetni.

Dr. Nagy Ferencz.
bpesti egyetemi magántanár.

Adalékok

a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához.

XII.

A születési anyakönyv (l'acte de naissance, Geburtsregister,) a közokirat-hamisitás szempontjából.

A »Magyar Igazságügy« folyó havi füzetében (615—618. lapon) »egy királyi ügyész« nyilt levelet intéz Csemegi Károly legfőbb itélőszéki tanácselnök urhoz. A maga és az aggódó biróság nevében apellál a tudomány magaslatára, ennek szövétnekétől várva világosságot és felvert kedélyének megnyugtatást. Miért? A királyi főügyész ur több izben kifejezett intentiójához képest feladatának tekintvén, »hogy a büntető-törvénykönyv elveinek és rendelkezéseinek müködése körében lehetőleg már most egyengesse az utat és hogy különösen ott, hol a törvények visszaható alkalmazása által a jogon sérelmet nem ejthetünk, az általános rész elvei és a minősitések tekintetében« — (a melyeknek visszaható alkalmazása által természetesen a legcsekélyebb sérelem sem ejthetik a jogon) — »az uj törvényt vegyük lehetőleg zsinórmértékül,« a büntető-törvénykönyvet szorgos tanulmányai tárgyává tette. Folytatta pedig tanulmányait nem kis kedvvel. Gyönyörüségét nyomról-nyomra fokozta a törvénykönyv buvárlatok- és eredmények-dus háttere. Ébredt benne az a remény, hogy az mihamarabb életbe fog lépni és büntető-törvénykezésünknek uj s biztos alapot szerezni, melyen egyrészt a büntető cselekmények hatályos (ha nem volna 92. §.!) megtorlása, másrészt a büntetés alá nem tartozó tényálladékok biztos elhatárolása lehetségessé lesz s igy az állami és egyéni érdekek összeegyeztetését,« — (állami és egyéni érdek természetesen ellenkezvén; lévén az egyéni érdek, hogy a büntetés alá nem tartozó tényálladékok elhatároltathassanak; lévén az állami érdek, hogy a büntetés alá nem tartozó tényálladékok el ne határoltathassanak!) — »ezen megoldhatlannak látszó problemát sikerülend létesitenünk.« Örömmel constatálja, hogy a mennyiben eddig a büntető-törvénykönyv alapján qualificált, és fejtette fel a bünösség elveit, a beszámitás törvényeit, — (az hogy a bünösségre vonatkozó elvek, a beszámitás törvényei, és pedig a főfontosságuak: dolus, culpa, causalis nexus stb. legtöbbnyire a codex tudományos hátteréből fejtendők fel, természetesen nem lehet akadálya annak, hogy az ügyészi deductió azokat mégis a büntető-törvénykönyv alapján fejtse fel,) — »a biróságok érveimet szabatosaknak, meggyőzőknek, minden irányban megnyugtatóknak találták.« Ámde gyönyörüsége nem mindig maradt teljesen zavartalan. Csendes tanulmányainak kéjes perczeit, a codex-lecture mézes heteit megirigyelték tőle a mindszámosabban felmerült problemák és nehézségek. A véleményalkotás küzdelmeiben nem sikerült segélyre akadnia. Cserben hagyta a szaklapokban megjelent dolgozatok figyelemmel kisérése, a külföldi literaturának lehetőleg használása, még az uj codex miniszteri indokolása is. Megnyugtatást ismét csak a csalhatatlan remény hozott. Mert hiszen, a mire a miniszteri indokolás, szaklapok, külföldi literatura nem képes: a törvény elveinek utmutató kifejtése, értelmének a jogtudomány eredményei alapjáról való szabatos és biztos megállapitása a legfőbb itélőszék hivatásának leend majd »magaslata«.

De ha számos nehézségre akadt is, problemai nagyságával egy sem okozott oly (!!) nyugtalanságot, mint a mely a képviselőháznak a rendőri (junius 1-én is még »rendőri« ?) törvénykönyv 60. §-ához tett módositása folytán a büntető-törvénykönyv 394. §-ára nézve keletkezett lelkében. Nyugtalankodik pedig a királyi ügyész ur »az életben felmerülő nehéz kérdések« következőjén. Miután véleménye szerint: az az anyakönyvvezető, ki az anyakönyvbe tudva valótlan bejegyzést eszközöl, teszi pedig ezt az, a ki tudatosan törvényesnek jegyzi be a törvénytelen gyermeket, a közokirat hamisitását követi el és a 393. §. rendelete szerint (vagyis 5—10 évig terjedhető fegyházzal) büntetendő; miután továbbá véleménye szerint: ezen a btk. 394. §-ában benfoglalt tényálladék egyuttal a rendőri törvénykönyv 60. §-a által is sujtatik, egy hónapig terjedhető elzárással és 300 forintig terjedhető pénzbüntetéssel rendelvén ez büntetni azon anyakönyvvezetőt, a ki a törvénytelen gyermeket törvényesnek jegyzi be: előáll az a tudomány szövétnekére szoruló problema, hogy mert és ugyanazon tényálladékot a btk. 394. §-a büntettnek, a rendőri tkv. 60. §-a kihágásnak minősit; mert a kérdést az »in dubio mitius« elvével elütni nem lehet, kétségtelen lévén, hogy a fenforgó tényálladék nem kétséges, sőt bizonyos, hogy ha a biró azt a btk. 394. §-a alá subsumálja, akkor is törvény szerint jár el, ha a rendőri 60. §-a alá, akkor is; mert tehát egy joganyagot két ellenkező törvény szabályoz, hogy már most quid juris ez esetben?

Az iránt egy pillanatig sem szabadott és lehetett kételkednie, hogy azon anyakönyvvezető ellen, ki szándékosan vezeti be az anyakönyvbe azt, hogy a törvényes házasságból született gyermek törvénytelen, sintén a btk. 394. §-a alapján kellend a megtorlást inditványoznia, valamint az előbbi esetben kellene, ha a rendőri tkv. 60. §-a nem zárná el ez utat. Nem is tudja olykép magyarázni a btk. 394. §-át, hogy a törvényes gyermeknek törvénytelenképen való tudva bevezetése az anyakönyvbe nem esnék annak rendelkezése alá. »A törvény (397. §.) világosan, expressis verbis megállapitja, hogy az anyakönyv: közokirat, hogy az azt vezető egyén, tehát a pap is: közhivatalnok. Minthogy pedig a közhivatalnok általi meghamisitása a közokiratnak a közokirat hamisitása büntettének . . . nyilvánittatik: (a ezért) nem szenved kétséget, hogy a mely pap, a kire anyakönyv vezetése van bizva, ebbe valamely lényeges tényt hamisan vezet be, ugy az mint közokirathamisitó büntetendő. Ha tehát az anyakönyvet vezető pap szándékosan azt vezeti be az anyakönyvbe, hogy . . . . akkor hamis bejegyzést teljesitett, még pedig lényeges tényre vonatkozólag.« Ez a folytonos idem per idem legkevésbbé se háboritja az ügyész ur nyugalmát. Valóban mintaképe lehet ez a codex alapjáni minősitési kisérlet és felfejtése a büntethetőség kérdésének, a szabatos, meggyőző, minden irányban megnyugtató érvelési modornak. A saltusok természetesen mitsem vonnak le ügyész-inditványi értékéből. Minek is azon tépelődni, hogy a törvényes gyermeknek törvénytelenképen való szándékos bevezetése ténynek bevezetését képezi-e; hogy a törvényes gyermeknek törvénytelenképen való bevezetése a születési anyakönyvbe, a törvényesség kérdését illetőleg is közokirati bizonyerővel biró bevezetésnek tekintendő-e; hogy a lényegesség tényálladéki mozzanata anyagjogi vagy